

การทำงานแบบประชาธิปไตย แนวตั้ง

: การทำงานร่วมกันระหว่างส่วนกลางส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น
: กรณีโครงการสร้างรายได้พัฒนาการเกษตรแก่ชุมชนเพื่อบรรเทาปัญหาภัยแล้ง
(โครงการตำบลละล้าน)

นายโอฬาร พิทักษ์

Thailand ๔.๐ จะเป็นช่วงที่ประเทศไทยจะขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไป โดยให้ความสำคัญด้านดิจิทัลและนวัตกรรม และจะมีการนำแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี เป็นตัวกำหนดทิศทางของประเทศ พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับการทำงานร่วมกับภาคประชาชนมากขึ้น ในรูปแบบที่เรียกกันว่า ประชาธิปไตย การทำงานของภาคราชการจะปรับเปลี่ยนการทำงานของหน่วยงานราชการต่างๆ ทั้งในส่วนกลาง ภูมิภาค และท้องถิ่น จำเป็นต้องมีการทำงานกันอย่างใกล้ชิด รวดเร็วบนพื้นฐานความถูกต้อง ตรวจสอบได้ และได้รับการยอมรับ และเป็นไปบนความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง การขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง การทำงานของรัฐ มักจะต้องดำเนินการจัดทำโครงการจากส่วนกลางลงไปสู่พื้นที่ (Top down) หรือทำจากในพื้นที่ (ท้องถิ่น/ภูมิภาค) มาสู่ส่วนภูมิภาคหรือส่วนกลาง (Bottom up) การดำเนินลักษณะโครงการนี้ทั้ง Top Down และ Bottom up Project มีความจำเป็นที่ต้องจัดทำอย่างมีประสิทธิภาพ

โครงการสร้างรายได้และพัฒนาการเกษตรแก่ชุมชนเพื่อบรรเทาปัญหาภัยแล้งปี ๒๕๕๘ เป็นโครงการของรัฐบาลที่ประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง ได้รับการยอมรับจากประชาชน (เกษตรกร) ที่ร่วมการจัดทำโครงการสูงมาก เป็นโครงการที่มีการบริหารจัดการแบบประชาธิปไตยที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน (เกษตรกร) และหน่วยงานต่างๆ ทุกระดับทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น

สรุปสาระสำคัญของโครงการ

สถานการณ์น้ำปี ๒๕๕๗ ในอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ และขนาดกลางทั่วประเทศ มีปริมาณน้ำน้อยกว่าปีที่ผ่านมา และมีการคาดการณ์ว่าจะเกิดภาวะขาดแคลนน้ำและปัญหาภัยแล้งขึ้นได้ ดังนั้น เพื่อป้องกันปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น คณะรัฐมนตรีจึงอนุมัติให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ร่วมกับหน่วยงานภาคี คือ กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงกลาโหม ดำเนินการโครงการสร้างรายได้และพัฒนาการเกษตรแก่ชุมชนเพื่อบรรเทาปัญหาภัยแล้ง เมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๕๘ มีหลักการที่สำคัญ คือ สนับสนุนงบประมาณ เป็นเงินอุดหนุนทั่วไป ให้ตำบลที่คาดว่าจะประสบปัญหาภัยแล้งในปี ๒๕๕๘ จำนวน ๓,๐๕๑ ตำบล ๕๔๑ อำเภอ ๕๘ จังหวัด วงเงินงบประมาณ ๓,๑๕๑,๘๘๒,๐๐๐ บาท เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรในพื้นที่เกษตรแล้งซ้ำซากให้มีรายได้ในช่วงฤดูแล้ง และเป็นการสร้างโอกาสให้ชุมชน สามารถพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตรและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของชุมชน โดยให้ชุมชนเป็นผู้กำหนดกิจกรรมจากความต้องการของชุมชน และให้มีการบริหารจัดการโครงการและดำเนินกิจกรรมให้ยั่งยืน โดยศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล (ศบท.) ซึ่งเป็นองค์กรของชุมชนด้านการเกษตรระดับตำบลที่จัดตั้งขึ้นตาม

มติ ครม. เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๓ มีคณะกรรมการประกอบด้วย ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรรมการหมู่บ้าน ผู้แทนกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร อาสาสมัครเกษตร โดยมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำ ตำบล (เกษตรตำบล) ทำหน้าที่เลขานุการ และพนักงานส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่ผู้ช่วยเลขานุการ ทั้งนี้ทุก โครงการที่เสนอผ่านจาก ศบกต. ต้องผ่านการทำเวทีชุมชน ๒ - ๓ ครั้ง เพื่อรวบรวมปัญหาความต้องการ ร่วมกับองค์กรเกษตรกรในชุมชน และมีการพิจารณาจัดลำดับความสำคัญของชุมชนทุกกิจกรรมที่นำเสนอ ต้อง อยู่ในกรอบกิจกรรมหลัก ๔ ด้าน ที่รัฐบาลกำหนด คือ ๑) เป็นโครงการด้านการจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ๒) เป็นโครงการด้านการผลิตทางการเกษตรและการแปรรูปผลผลิตเกษตร ๓) เป็นโครงการปรับปรุงโครงสร้าง พื้นฐานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เช่น โรงเรือน ลานตาก และ ๔) เป็นโครงการด้านการจัดการลดความ สูญเสียผลผลิตทางการเกษตร การบริหารจัดการโครงการมีการจัดตั้งคณะกรรมการ ๓ ระดับ เป็น คณะกรรมการบริหารระดับกระทรวง กรรมการบริหารโครงการระดับจังหวัด และกรรมการระดับอำเภอ ร่วมกันทำงานบนหลักการ (win - win) มีการตั้งสำนักงานบริหารโครงการขึ้นที่กรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งเป็น ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการบริหารโครงการ มีการทำระบบสื่อสารโดยการเปิด web และ line เชื่อมต่อกับ ผู้ทำงานทุกระดับ มีการจัดทำคู่มือโครงการที่ให้ผู้ปฏิบัติในระดับพื้นที่ร่วมจัดทำและให้หน่วยงานตรวจสอบ เข้ามาร่วมกันศึกษาวิเคราะห์ ให้คำแนะนำการปฏิบัติที่ถูกต้อง มีการสร้างความเข้าใจให้ผู้ปฏิบัติทุกระดับ โดยฝ่ายเลขานุการ มีอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร ในฐานะเลขานุการโครงการและทีมงานออกประชุม พบปะ ชี้แจง ตอบข้อซักถามโครงการให้แก่เกษตรกรอำเภอที่เป็นเลขานุการคณะกรรมการระดับอำเภอ และเกษตร ตำบลทุกตำบลที่ร่วมโครงการ มีการวางระบบช่วยจัดทำบัญชีเบิกจ่ายให้กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ โดยตรวจ บัญชีสหกรณ์จังหวัด ออกให้คำแนะนำช่วยตรวจการบริหารจัดการด้านการเงินให้แก่ ศบกต. ทุกแห่งที่เข้าร่วม โครงการ มีการวางระบบการประเมินการติดตามงาน และประเมินผลโครงการ โดยการติดตามงานจะมี หน่วยงานหลัก ๓ หน่วย คือ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงกลาโหม เป็น ผู้ดำเนินการ จึงมีการดูแล ติดตามทั่วถึงในทุกพื้นที่ดำเนินงานโครงการ

ความสำเร็จของโครงการ

๑. มีการนำเสนอโครงการจาก ศบกต. ทั้งหมด ๓,๐๔๔ ตำบล ๕๔๑ อำเภอ ๕๘ จังหวัด และผ่านการอนุมัติโครงการทั้งหมด ๖,๕๘๘ โครงการ ได้รับงบประมาณ ๓,๐๔๑.๕๑ ล้านบาท มีการดำเนิน โครงการสำเร็จ ๓,๐๔๓ ตำบล ๖,๕๘๖ โครงการ มีเหตุต้องยกเลิกโครงการเพียง ๒ โครงการ เพราะพื้นที่ ประสบปัญหาไม่สามารถดำเนินการได้

๒. โครงการทั้ง ๔ ด้าน มีการดำเนินการด้านการจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรสูงสุด ๓,๓๒๘ โครงการ ด้านการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานฯ ๒,๓๗๑ โครงการ ด้านการผลิตและแปรรูป ๖๓๖ โครงการ และด้านลดการสูญเสีย ๒๖๑ โครงการ

๓. การเบิกจ่ายงบประมาณ โดยร้อยละ ๙๙.๖๑ เป็นค่าวัสดุ ร้อยละ ๔๖ (๑,๓๗๖.๐๘ ล้านบาท) เป็นค่าจ้างแรงงานร้อยละ ๕๔ (๑,๖๑๖.๖๗ ล้านบาท) เป็นไปตามเป้าหมายโครงการ (ค่าจ้างร้อยละ ๕๐)

๔. ประโยชน์โดยรวม รองรับพื้นที่การเกษตร ๗.๐๘ ล้านไร่

- มีการก่อสร้าง/ปรับปรุงซ่อมแซมฝาย ๓,๒๖๙ แห่ง
- มีการวางระบบส่งน้ำ ๖๐๓ กิโลเมตร
- มีการขุดลอกคูคลองส่งน้ำ ๔,๗๔๖ กิโลเมตร
- มีการขุดคลองแหล่งน้ำ ๓,๔๐๑ แห่ง
- ขุดบ่อบาดาล ๓๘๓ บ่อ
- สร้างรายได้จากการพัฒนาและจำหน่าย ๑๒๔ ล้านบาท
- ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ๕๖๗,๗๗๐ ตัน ๑๐๙,๑๓๓ ลิตร
- จัดตั้งศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ๑๒๙ แห่ง ศูนย์คัดแยก/บรรจุผลิตภัณฑ์ ๑๙๕ แห่ง

๕. เป็นโครงการที่มีหน่วยงานร่วมกันทำงานมากที่สุดโครงการหนึ่ง ทั้งในระดับส่วนกลาง/จังหวัด/อำเภอ มีการร่วมประชุมปรึกษาหารือกันในทุกๆระดับเพื่อพิจารณาถ่วงถ่วงแก้ไขข้อขัดข้องให้จนจบมากกว่า ๑๐,๐๐๐ โครงการ

๖. เป็นโครงการที่ชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีการนำเสนอปัญหาจัดลำดับความสำคัญ และตอบสนองเกษตรกร/ชุมชนได้ทันที (เสนอจริง ถูกต้อง ได้ทำทันที ใช้ประโยชน์ได้จริง เหมือนเจ้าของ)

๗. เป็นโครงการที่มีการนำองค์ความรู้ของทางภาคราชการ เอกชน และภูมิปัญญาชาวบ้านมาผสมผสานสร้างเป็นผลงานแก้ไขปัญหาให้ตนเอง

๘. เป็นโครงการที่ได้รับการประเมินผลโดยสำนักเศรษฐกิจการเกษตรว่าเกษตรกรร้อยละ ๙๒.๓๒ เห็นว่าเกิดประโยชน์ เกิดความร่วมมือ และสามัคคีในชุมชนมากและร้อยละ ๘๘.๑๕ เป็นการเกิดความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานในระดับมาก ร้อยละ ๙๒.๘๕ พึงพอใจต่อโครงการในภาพรวมมาก เพราะแก้ปัญหาได้ตรงตามความต้องการและชุมชนได้รับงบประมาณโดยตรง

๙. เป็นโครงการที่มีหลายหน่วยงาน เข้าติดตามและตรวจสอบการดำเนินงาน

๑๐. มีโครงการย่อย ๑ ใน ๖,๕๙๖ โครงการ เสนอให้คณะกรรมการฯ กพร. พิจารณา และได้รับรางวัลความเป็นเลิศด้านการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมระดับดีเยี่ยม คือโครงการจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรของชุมชนในพื้นที่ ตำบลเมืองจันท์ อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

๑๑. การดำเนินโครงการแม้มีข้อจำกัดที่ระยะเวลาสั้น มีพื้นที่เป้าหมายกว้างขวาง มีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้เกี่ยวข้องมาก ต้องจัดทำบนพื้นฐานตรงตามความต้องการของเกษตรกร และมีการใช้จ่าย ถูกต้อง ตรวจสอบได้ ปรากฏว่าทั้ง ๖,๕๙๖ โครงการ ที่ได้ดำเนินการผ่านการตรวจสอบการใช้จ่ายอย่างถูกต้อง ไม่มีการทุจริตหรือร้องเรียนเกิดขึ้น

๑๒. เกิดความสามัคคี ประองตอง สมานฉันท์ในชุมชน

“โครงการสร้างรายได้ฯ จึงเป็นมากกว่าการสร้างรายได้ แก้ปัญหาความแห้งแล้ง แต่เป็นโครงการที่สร้างการทำงานแบบมีส่วนร่วม การทำงานแบบประชาธิปไตย ทั้งในแนวราบและแนวตั้ง ที่เป็นไปตามความต้องการและการใช้ภูมิปัญญานวัตกรรมของชุมชน และเป็นโครงการที่เหมาะสมเป็นต้นแบบของโครงการในยุค Thailand ๔.๐ ที่มียุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี เป็นเครื่องมือกำกับการทำงาน”